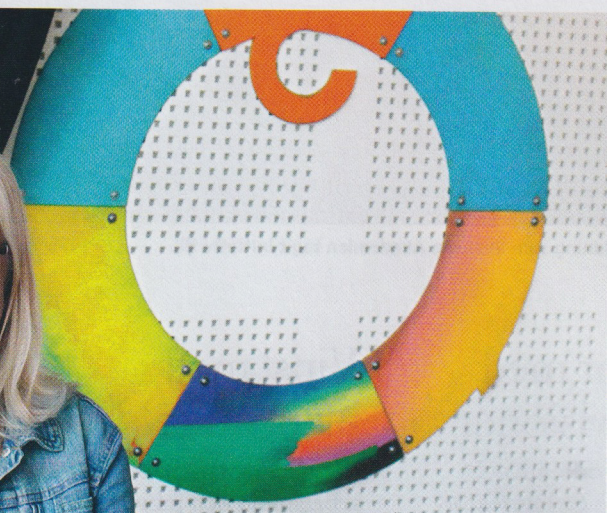

ledare

Kanske är #metoo-rörelsen början på slutet för sexuella trakasserier i skolan. Men det kräver lärare och skolledare som vågar säga ifrån, anmäla och framför allt jobba förebyggande med normer och värderingar.

Karin Södergren

Karin Södergren
tf chefredaktör

MARIANNE LILJENBERG

Det var när jag gick i nian, efter gymnastiklektionen i skolan. Jag och min kompis Anna höll på att klä på oss när fem-sex killar stormade in med kameror. Anna som bara hade trosor på sig fick panik. Jag slängde på mig resten av kläderna jättefort. De fick ganska synliga kort på Anna, inga på mig. I dag går vi i ettan på gymnasiet och hon blir fortfarande retad. Just av de killarna som tog korten. Varken jag eller hon har vågat säga till dem.

Det är ett av flera vittnesmål om sexuella trakasserier i skolan som finns

att läsa på UMO, en webbsida för unga om sex, hälsa och relationer som drivs av landstingen. Berättelserna kom till långt före #metoo.

Just känslan av maktlöshet och oförmåga att säga ifrån är ett återkommande tema i berättelserna om sexuella ofredanden och övergrepp. Därför är det så viktigt att göra barn medvetna om vad sexuella trakasserier är och att det inte är något de ska behöva acceptera. Och att det alltid är den som blir utsatt som bestämmer vad som känns obehagligt.

Enligt Katja Gillander Gådin, professor i folkhälsa vid Mittuniversitetet, osynliggörs ofta sexuella trakasserier i skolan. Hon har forskat kring ämnet

sedan 1990-talet och menar att det skett en normalisering av ofredanden med sexuella förtecken i skolan. Orsaken är att det saknas kunskap och verktyg för att upptäcka och ta itu med problemen i tid.

Sexuella trakasserier tas sällan upp i skolornas antimobbingsplaner och i samtalen om mobbning, enligt forskningen. Det saknas också en gemensam förståelse för vad sexuella ofredanden är.

SÄRSKILT DE YNGRE flickorna, de i årskurs 1–6, har svårt att bli tagna på allvar när de berättar om vad de utsatts för, påpekar Katja Gillander Gådin. Många vuxna vill inte se att det förekommer sexuella trakasserier i den åldern. Till slut blir flickorna avtrubbad och drivs att acceptera en allt grövre behandling. Det leder till att flickorna själva förminskar trakasserier, men ändå tar stryk psykiskt.

Kanske är de vuxnas kollektiva blundande inför det som sker på väg att brytas nu, sedan #metoo-stormen började blåsa över världen. Plötsligt pratas det om sexuella trakasserier överallt. Det är förstås positivt. Men det är också viktigt att det inte stannar vid bekännelser och vittnesmål. För den kultur som möjliggör trakasserier och sexuella övergrepp är en spegling av de normer som finns under ytan,

bortom fina ord, regler och lagar. Och trots att en majoritet av männen – och kvinnorna – aldrig skulle gå över gränsen, är de övergrepp som sker en indirekt följd av den strukturella ojämlikheten i samhället i stort. Det handlar om makt, underordning och nedärvda roller.

Kanske handlar det vi nu bevittnar om en historisk förändring av normer och attityder som vi först efteråt kommer att bli varse. En tredje våg av kvinnofrigörelse. Den första var kampen runt förra sekelskiftet för rösträtt och mot mäns förmyndarskap över gifta kvinnor. Med den andra vågen på 1960-talet kom kvinnorna ut på arbetsmarknaden, fick förskola till barnen, p-piller och rätten till abort. Nu har turen kommit till hur vi beter oss mot varandra – i skolan, i arbetslivet, på krogen och i sovrummen. Den kan visa sig vara lika samhälls-omvälvande som de två första.

ENLIGT SKOLLAGEN HAR alla lärare som får kännedom om kränkningar en skyldighet att anmäla det till sin rektor. Rektorn ska sedan anmäla det vidare till huvudmannen, som i sin tur skyndsamt ska göra en utredning och vidta åtgärder för att det inte ska upprepas.

Men det visar sig att skolor har helt olika syn på när de ska anmäla. I Bjurbäcksskolan i Emmaboda går 300 elever.

2015–2016 anmälde skolan 181 fall av sexuella trakasserier och kränkningar till kommunen. Samtidigt anmälde dubbelt så stora skolor i grannkommunerna inte ett enda fall, visar en granskning som SVT gjort. Bildningschefen i Emmaboda förklarar att anmälningarna är ett sätt att se till att det som hänt dokumenteras och följs upp, så att incidenterna tas på allvar och inte blir en kultur på skolan.

Enligt polisens rapport *Lägesbild över sexuella ofredanden* har antalet sexuella trakasserier mot ungdomar under 18 år ökat de senaste åren. Polisanmälningarna kommer från skolor i 199 av landets 290 kommuner. En tredjedel av anmälningarna saknar namn på eventuell förövare. Ändå anser polisen att de så kallade utredningsmöjligheterna för den här typen av brott i skolmiljö är goda. Det är alltså inte bortkastad tid att anmäla. Det borde vara en självklarhet vid minsta misstanke om att något brottsligt begåtts.

VAD KAN MAN då göra för att bryta en hård skolkultur och förebygga den här typen av brott? Kunskap är ofta en god början. Men det räcker inte med en temadag. Med ett normkritiskt förhållningssätt kan frågorna få plats i många ämnen. Skönlitteratur, politiska förslag, historiska paralleller, bilder,

filmer, egna berättelser, etiska aspekter – det finns tusen sätt att ta lektionstid i anspråk till detta, helt i samklang med kursplanerna.

MEN DET ÄR också hög tid för Skolverket att ta fram stödmaterial som fokuserar särskilt på sexuella trakasserier. Självklart borde det även ingå som ett prioriterat område i Skolinspektionens tillsyn. För det räcker inte att titta i fint formulerade policydokument. Verkligheten kan vara en helt annan. Det visar exemplet från Dragonskolans teknikprogram i Umeå där nolltolerans skulle råda mot trakasserier. Trots det vittnar flickor om en grovt sexistisk kultur och skolpersonal som vänt ryggen åt problemen.

Men gör inte frågan till ett bekymmer för enbart tjejerna i klassen. Även om ansvaret är allas, är det killarnas attityder och beteenden som är det största problemet.

Och nästa gång du hör en kommentar med sexistiskt innehåll – skratta inte bort den.

TILL SIST vill jag uppmana alla läsare att debattera mera. Skriv till oss och uttryck din åsikt, berätta om din vardag och dina tankar om skolan och förskolan. Du får också gärna reagera på något som du läser i *Pedagogiska magasinet* – protestera eller beröm, fördjupa eller ifrågasätt. Mejla till pedagogiska.magasinet@lararforbundet.se